

Belediye meclislerinde nicel varlıktan nitel varlığa: İhtisas komisyonlarında kadın üyeler¹

From quantitative existence to qualitative existence in municipal councils: Woman members of expertise commissions

Filiz Tufan Emmini

Çağlar Eren Ayaz

1 Doç Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İ.İ.B.F., Türkiye, e-mail: ftemini@comu.edu.tr
2 Dr., Hazine ve Maliye Bakanlığı, Türkiye, e-mail: ceayaz@gmail.com

Öz

Kentsel yönetimin en önemli aktörü olan belediyelerin temel karar organı, belediye meclisleridir. Belediye meclislerindeki kadın üye oranı, kadınların yerel siyasi kararların alınmasındaki rolü açısından önem taşımakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu gösterge, Birleşmiş Milletler tarafından da özel olarak ele alınmış ve 2015 yılında belirlenen “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” arasında “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” amacına yer verilmiş, yerel meclislerdeki kadınların sandalye oranı, bu amacın alt hedefleri arasında yer almıştır. Yerel meclislerdeki kadın üye oranı, yerel kararların alınmasında kadınların katkı düzeyini tespit etmek açısından önemli bir gösterge olmakla birlikte, bu katkının niteliğini açıklamamaktadır. Belediye meclislerinde görüşülerek karara bağlanacak olan konular, öncelikle ilgisine göre ihtisas komisyonlarında görüşülerek meclis gündemine alınmaktadır. İhtisas komisyonları, kendilerine havale edilen konularda görüşmeler yaparak meclise rapor sunmakta, bu bakımdan meclis gündemi ve meclis kararları üzerinde bir etkiye sahip olmaktadır. Dolayısıyla yerel kararların alınmasında kadınların rolü değerlendirilirken, yalnızca meclislerdeki sandalye sayısı değil, komisyonlara katılım düzeyleri de incelenmelidir. Bu bağlamda çalışma, belediye meclisleri bünyesinde oluşturulan ihtisas komisyonlarındaki kadın üyelerin sayısını ve oranını konu edinmektedir. Çalışma kapsamında, İstatistikî Bölge Birimleri Düzey 2’de yer alan il ve büyükşehir belediye meclislerinde, kurulması kanunen zorunlu olan ihtisas komisyonlarında yer alan kadın üyelerin sayısı ve oranı tespit edilecektir. Çalışma sonucunda, kadınların yerel kararlara katılım oranının yanı sıra, bu katılımlarının niteliğinin de ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belediye Meclisi, İhtisas Komisyonları, Kadın, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması.

¹ Bu çalışma, 24-26 Aralık 2020 tarihleri arasında Çanakkale’de düzenlenen “Uluslararası Sürdürülebilir Yaşam Konferansında” bildiri olarak sunulmuş ve bildiri özetleri kitabında yer almıştır.

Citation/Atf: EMİNİ, F. T, EREN, AYAZ, Ç. E., (2022). Belediye meclislerinde nicel varlıktan nitel varlığa: İhtisas komisyonlarında kadın üyeler. *Journal of Original Studies*. 3(1), 1-10, DOI: 10.47243/jos.3.1.01

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Filiz Tufan Emmini
E-mail: ftemini@comu.edu.tr

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

Municipalities are the most important actors of urban management and the main decision-making body of municipalities are the municipal councils. The ratio of the women members of municipal councils is important for revealing the role of women in local political decision making and this is also accepted as an indicator of gender equality. This indicator has also been handled by the United Nations and "Gender Equality" goal was included into the "Sustainable Development Goals" which was determined in 2015. The ratio of women members of the local councils was ranked as a sub-goal of "Gender Equality". Although this ratio is an important indicator of the level of the contribution of women in local decision making, it does not explain the quality of this contribution. The issues to be discussed and resolved by the municipal councils are first discussed in the expertise commissions before. The expertise commissions have an impact on the council decisions by discussing and reporting the issues which are referred to them. Therefore, while evaluating the role of the woman in local decision making, the level of participation in the expertise commissions will be examined with the quantity of the women members in the municipal councils. In this context, the study focuses on the number and ratio of the woman members in the expertise commissions established within the municipal councils. Within the scope of the study, the number and ratio of the woman members in the mandatorily established expertise commissions of the municipal councils of Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) Level 2 will be determined. The aim of the study is to reveal the ratio of women's participation in local decisions together with the quality of this participation.

Keywords: Municipal Council, Expertise Commissions, Woman, Gender Equality, Nomenclature of Territorial Units for Statistics.

1. GİRİŞ

Yerel yönetimler, "halkın temsilcilerinden oluşan meclislere sahip olmaları bakımından yerel siyasetin odağında yer alan kamu kurumlarıdır" (Oktay, 2013: 7). Yerel yönetimler ayrıca halka yakın yönetim birimleri oldukları ve halkı doğrudan etkileyen kararlar aldıkları için halkın kendi seçtiği temsil organları üzerinde daha kolay denetim sağlayabilmesi ve kendini ilgilendiren önemli kararların alınması sürecinde yönetime katılabilmesi açısından uygun bir yönetim mekanizması olarak görülmektedir (Aksu ve Kurtuluş, 2011: 130). Daha net bir ifade ile yerel yönetimler halka en yakın yönetim birimleridir ve küçük yönetim birimlerinde demokrasinin daha kolay uygulanabileceğini, bu birimlerde doğrudan temsil ve yönetime katılmanın gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğunu belirten pek çok düşünür bulunmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler tarihsel olarak da merkezi yönetimden daha önce gelmekte ve demokratik potansiyel olarak da diğer yönetim birimlerinden daha üstün bir konumda bulunmaktadır. Bu üstün konumun

nedeni ise bireyin kendi kendine yönetime katılabileceği en uygun ortamın yerel düzeyde olmasıdır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 30).

Yerel yönetimlerin diğer örgütlenme türlerinden en önemli farkı, karar ve yürütme organlarının seçimle o yerde yaşayan halk tarafından belirlenmesidir. Bu fark, yerel yönetimlerin hizmet sunan birimler olarak tanımlanmasının yanında, demokratik bir yönetim biçimi olarak da nitelendirilmesini sağlamaktadır. Mesela belediyelere demokratik nitelik kazandıran en temel özellik, başkan ve meclis üyelerinin genel oyla seçilmiş olmasıdır (Şakacı, 2009: 297).

Belediye meclislerindeki karar alma sürecinin önemli unsurlarından birini, bu çalışmanın da temel inceleme alanı olan ihtisas komisyonları oluşturmaktadır. İhtisas komisyonu modeli, 2005 tarihli Belediye Kanunu ile belediye meclislerinin her ay toplanan daha güçlü bir karar organı olarak yapılandırılmasına paralel olarak geliştirilmiştir (Oktay, 2013: 7).

Gerek büyükşehir belediyeleri gerekse ilçe be-

diyeleri açısından meclislerin yapı ve görevleri temsil bağlamında ele alındığında, özellikle ihtisas komisyonlarına geniş katılımın öngörülmesi, temsilin yerel bazda işlevselliği açısından oldukça önemli olarak görülmektedir. 5393 sayılı Belediye Yasasının 24. maddesi ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının 15. maddesi dikkate alındığında “belediye meclislerinde gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar, uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, davet edilen uzman kişiler, mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilirler ve görüş bildirebilirler”. Uygulamada ise “belediye encümenlerinin hala ön planda olduğu ve halkın kendi temsilcileri aracılığı ile belediye yönetimini etkilemesinin hala güç olduğu ve dolayısıyla temsilin, seçilmiş kişi olarak daha çok belediye başkanına endekslendiği söylenebilir” (Bulut ve Tanıyıcı, 2008: 175).

Belediye meclislerindeki kadın üye oranı, kadınların yerel siyasi kararların alınmasındaki rolü açısından önem taşımakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de belediye meclislerindeki kadın üyeler farklı boyutlarda tartışılmaktadır. Tartışmanın bir boyutu “eksik temsil” olgusu veya “yokluk sendromu” saptaması üzerinden yürümektedir. Bu saptamanın atfı yaptığı konular, kadınların belediye meclislerinde çok düşük düzeyde temsil edilmesi ve vitrin konumunda bulunmasıdır. Bununla birlikte kadınların toplumsal ve siyasal konumunun güçlendirilmesi ve bu kapsamda belediye meclislerinde ve komisyonlarında daha yoğun ve güçlü bir biçimde yer almalarına yönelik birtakım girişimler de devam etmektedir (Arıkboğa, 2019: 22). Bu çalışma, genel anlamda kadınların yerel düzeyde katılım ve temsil düzeylerine; özellikle de il ve büyükşehir ihtisas komisyonlarında yer alan kadın üyelerin oranına ilişkindir. Bu çerçevede öncelikle belediye meclisleri ve ihtisas komisyonları ile toplumsal cinsiyet eşitliği konularına; ardından da İstatistik Bölge Birimleri Düzey 2’de yer alan il ve büyükşehir belediye meclislerindeki ihtisas komisyonlarında yer alan kadın üyelerin sayısı ve oranının tespit edilmesine ilişkin araştırma-

nın sonuçlarına yer verilecektir.

2. BELEDİYE MECLİSİ VE İHTİSAS KOMİSYONLARI

5393 ve 5216 sayılı Kanunlara göre, “belediye ve büyükşehir belediye yönetiminin, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olmak üzere üç temel organı vardır”. Meclis, “belediyenin karar organıdır ve yerel hak tarafından seçilen üyelerden oluşmaktadır. Siyasi partiler aldıkları oy ile orantılı olarak belediye meclislerinde üye bulundurmaktadırlar”. Encümen ise “atanmış ve seçilmiş üyelerden oluşur ve meclisin toplantıda olmadığı zamanlarda belediye hizmetlerine ilişkin kararlar alır” (Bulut ve Tanıyıcı, 2008: 174).

5393 sayılı Kanununun 24. Maddesine göre, “Belediye meclisi, üyeleri arasından en az üç en fazla beş kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir. Komisyonların bir yılı geçmemek üzere ne kadar süre için kurulacağı aynı meclis kararında belirtilir. İhtisas komisyonları, her siyasî parti grubunun ve bağımsız üyelerin meclisteki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşturulur. ... İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra belediye meclisinde karara bağlanır. Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir.”

Büyükşehir Belediyeleri ise, 5216 sayılı Kanununun 15. Maddesine göre, “Büyükşehir belediye meclisi üyeleri arasından seçilecek en az beş, en çok dokuz kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir. İhtisas komisyonları, her siyasî parti grubunun ve bağımsız üyelerin büyükşehir belediye meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşur. ... Komisyon

çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra büyükşehir belediye meclisinde karara bağlanır. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek maliyet bedeli karşılığında verilir." İlgili maddeden de anlaşıldığı üzere ihtisas komisyonları, siyasi parti grupları ve bağımsız üyelerin büyükşehir belediye meclisindeki üye sayısının meclis üye tamsayısına oranlanması ile oluşturulur. Meclis üyeleri dışında farklı kesimlerden temsilcilerin bu komisyonlara katılmasına olanak sağlanmış ancak bu kişilere oy hakkı tanınmamıştır (Köken, 2016: 3516).

Yapılan yeni hukuki düzenlemeler, Türk belediyelerinin gerek yerel demokrasinin geliştirilmesi ve gerekse de katılımcılık ilkesinin hayata geçirilmesi açısından Avrupa'daki hemcinsleriyle uyumlu hale gelmesi için atılmış önemli adımlar olarak nitelendirilebilir. Hatta; "komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir" hükmü de bu durumu doğrular niteliktedir (Azaklı ve Özgür, 2005: 308). Bununla birlikte yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın temsili anlamında bazı sorunlar yaşanmaya devam etmektedir.

3. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE BELEDİYE MECLİSLERİNDE KADIN ÜYELER

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin karar alma ve temsil süreçlerinde kadınların yeri bağlamında tarihsel gelişimi irdelenecek olursa, Türkiye'nin, kadınların seçme ve seçilme hakkını kazandığı ilk ülkelerden biri olduğu görülür. Türkiye'de kadınlar, medeni haklarını 1926'da siyasi hakla-

rını ise 1930 ve 1934'te elde etmişlerdir. Bu tarihlerden itibaren Türkiye'de kadın hareketi hızlanarak varlığını sürdürmüştür (Kaşıkırık vd., 2020: 7-9). Türkiye, Birleşmiş Milletlerin insan hakları sözleşmelerinden biri olan 1979 tarihli "Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ne 1985 yılından beri taraftır (www.tbmm.gov.tr). Bunu, "Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu" ile "Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri" izlemiştir. Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, Avrupa Birliği'nin de hedefleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda ilgili sözleşmeler, Avrupa Konseyi üyesi olan Türkiye tarafından da imzalanmıştır. Yerel temsil açısından öne çıkan ise "Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı"dır. Bu şart ile kadın ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımlarının ve temsillerinin sağlanması hedeflenmiştir (ccre.org). 2004 yılında Anayasanın 10. Maddesi "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahip olup, devlet bu eşitliğin hayta geçirilmesi ile yükümlüdür" ifadesi ile güçlendirilmiştir. İfade, 2010 yılında güncellenmiş ve "Bu niyetle alınacak önlemler, eşitlik ilkesine aykırı yorumlanamaz" ifadesi eklenmiştir. Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 24 Mart 2009 tarihinde, cinsiyet eşitliğini sağlamak adına "Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu" kurulmuştur. Komisyon, Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi ve ayrımcılıkla mücadele için önemli bir adımdır (Kaşıkırık vd., 2020: 7-8-9). "Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü" tarafından hazırlanan ve 2008-2013 yıllarını kapsayan "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı", cinsiyet eşitliğini sağlamak için geliştirilecek kamu politikalarına bir zemin hazırlamak amacıyla oluşturulmuştur (ailevecalisma.gov.tr). 2018-2023 yıllarını kapsayan "Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" ile de eğitim, sağlık, ekonomi, karar alma mekanizmalarına katılım, medya faaliyetlerine ilişkin mevcut durum, temel amaç, hedefler, stratejiler ve faaliyetler düzenlenmiştir (ailevecalisma.gov.tr). Son olarak, Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlenmesi yolundaki kararlılığının bir çıktısı olarak, UNDP Türkiye, "UNDP Türkiye Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2017-2020" dokümanını geliştirmiştir. Bu strateji dokümanının, UNDP Türkiye'nin gerekli ve yeterli kapasite, sağlam kurulu bir sistem ve etkin programa sahip olmasını ve toplumsal

cinsiyet eşitliğine ilişkin müdahalelerin başarıyla gerçekleştirilmesini sağlayacağı (www.tr.undp.org) belirtilmektedir.

Konu pratikte ve yerel yönetimler bazında incelenecek olursa, belediyelerle ilgili yeni düzenlemelerde özellikle yerel hizmetlere her düzeyden halkın katılımını sağlama adına ihtisas komisyonlarının oluşumunda uzman kişilerin ve sivil toplum örgütlerinin katılımının yollarının açıldığı görülmektedir. Fakat bu durum katılımın sağlanmasını zorunlu kılmadığı gibi katılımcıların hangi kriterlere göre tespit edileceği konusunda net bir düzenleme de yapılmamıştır (Azaklı ve Özgür, 2005: 317). Dolayısıyla Türkiye’de temsil açısından bir önemli sorun da il nüfuslarının yaklaşık yarısını oluşturan kadınların temsil organlarında yeteri kadar temsil edilememesi yani kadın temsilcilerin azlığıdır (Çelik ve Uluç, 2009: 228). Kadınların yerel karar alma süreçlerine temsili katılımı incelediğinde, kendilerine yeterince yer bulamadıkları görülmektedir. Kadınlar açısından yerel siyasete katılım ve temsil sorunu, yapılan düzenlemelere rağmen hala devam etmektedir. Yerel yönetimler, kadınların yerel düzeyde temsil oranlarının artırılması için aktif olarak söz sahibi olmalarının destekleneceği ilk basamak olmalıdır (Kaşıkırık vd., 2020: 9). Bununla birlikte yapılan araştırmalar belediye meclislerinde ya hiç kadın temsilci bulunmadığını (Bulut ve Tanıyıcı, 2008: 182) veya yetersiz olduğunu, erkek egemenliğinin devam ettiğini (Çelik ve Uluç, 2009: 228; Türel ve Çağlar, 2010: 34; Yıldırım vd., 2011: 517) göstermektedir. Nitekim YSK tarafından açıklanan 2019 seçim sonuçlarına göre de kadınların toplam belediye meclislerindeki oranı %11, belde meclislerindeki oranı %3 ve il-ilçe belediye meclislerindeki oranı ise %12.59’dur (www.ysk.gov.tr). İhtisas komisyonlarındaki kadın üyelerin oranına ilişkin bir çalışmaya ise rastlanmamıştır.

4. İHTİSAS KOMİSYONLARINDA YER ALAN KADIN ÜYELERİN ORANINA İLİŞKİN ARAŞTIRMA

Çalışmanın alan araştırmasına dayanan bu kısmı, İstatistikî Bölge Birimleri Düzey 2’de yer alan il ve büyükşehir belediye meclislerinde kurulması kanunen zorunlu olan ihtisas komisyonlarında yer alan kadın üyelerin sayısının ve

oranının tespit edilmesine ilişkindir. Çalışma; İstatistikî Bölge Birimleri Düzey 2’de yer alan 4 il ve 22 büyükşehir belediyesinin web sitelerinden alınan komisyon üyeliklerine ilişkin veriler ile sınırlıdır. Hatay ve Gaziantep Büyükşehir Belediyelerinin internet sayfalarında, meclis komisyon üyelerine ilişkin veri bulunmadığı gibi, meclis kararları da yayımlanmadığından, komisyon üyeliklerine ilişkin verilere ulaşılamamış ve bu nedenle söz konusu iki büyükşehir belediyesi çalışma kapsamında incelenememiştir. Aynı şekilde Mardin ve Van Büyükşehir Belediyelerinin meclis faaliyetlerine ilişkin veri bulunmadığı gibi, bu büyükşehir belediyelerinin meclis üyelerine ilişkin verilere de ulaşılamamış ve bu iki büyükşehir belediyesi de çalışma kapsamında analize tabi tutulamamıştır.

Çalışma kapsamında, ilgili belediyelerin web siteleri 26-28 Ekim 2020 tarihleri arasında ziyaret edilerek, belediye meclisi ve komisyon üyeliklerine ilişkin veriler toplanmıştır. Öncelikle, çalışma kapsamındaki tüm belediyelerin belediye meclislerinin toplam üye sayıları ve belediye meclislerinde yer alan kadın üye sayıları tespit edilmiştir. Daha sonra ise, il belediyelerinde kurulması zorunlu olan Plan ve Bütçe Komisyonu ile İmar/İmar ve Bayındırlık Komisyonlarının toplam üye sayıları ile kadın üye sayıları tespit edilmiştir. Büyükşehir belediyelerinde ise, kurulması zorunlu olan Plan ve Bütçe Komisyonu, İmar ve Bayındırlık Komisyonu, Çevre ve Sağlık Komisyonu, Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu ile Ulaşım Komisyonu toplam üye sayıları ile bu komisyonlara seçilmiş olan kadın üyelerin sayıları tespit edilmiştir.

5. BULGULAR

İktisadi Bölge Birimleri Düzey 2’de yer alan il ve büyükşehir belediye meclislerinde yer alan kadın üye sayıları ve meclis üye sayılarına oranları, Tablo 1’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde, en yüksek oranda kadın üyeye sahip belediyenin, %18,75 ile Kastamonu Belediyesi olduğu, ikinci sırada ise %17,28 ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin bulunduğu görülmektedir. Kadının üye oranının en düşük olduğu belediye ise, %1,61 ile Tekirdağ Büyükşehir Belediyesidir. Toplam 62 üyenin bulunduğu Tekirdağ Büyük-

şehir Belediye Meclisinde, yalnız 1 kadın üye bulunmaktadır. Çalışma kapsamındaki belediyeler bütün olarak incelendiğinde, toplam 2.164 meclis üyesinin 206'sının kadın olduğu, çalışma kapsamındaki belediye meclislerinde kadın üye oranının %9,52 olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de ise, kurulması zorunlu olan komisyonlarda yer alan toplam üye sayıları, kadın üye sayıları ve kadın üyelerin toplam üyelere oranları görülmektedir. Tablo 2 incelendiğinde, Tekirdağ, Manisa, Bursa, Ankara, Antalya, Kırıkkale,

Kayseri, Samsun, Trabzon, Erzurum ve Şanlıurfa belediye meclislerinde kurulan plan ve bütçe komisyonlarında kadın üye bulunmadığı görülmektedir. Plan ve bütçe komisyonunda kadın üyelerin sayı ve oran bakımından en fazla bulunduğu belediye, Kastamonu Belediyesidir. Çalışma kapsamındaki belediyelerin plan ve bütçe komisyonlarında toplam 156 üye bulunmakta olup, bunların yalnızca 15'i kadındır. Plan ve bütçe komisyonlarındaki kadın üyelerin toplam üye sayısına oranı, %9,62 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1. Belediye Meclislerinde Kadın Üye Sayı ve Oranları

		Meclis Üye Sayısı		
		Toplam	Kadın	Oran
TR10	İSTANBUL	312	52	16,67
TR21	TEKİRDAĞ	62	1	1,61
TR22	BALIKESİR	93	8	8,60
TR31	İZMİR	176	28	15,91
TR32	AYDIN	82	9	10,98
TR33	MANİSA	88	2	2,27
TR41	BURSA	102	10	9,80
TR42	KOCAELİ	81	14	17,28
TR51	ANKARA	148	13	8,78
TR52	KONYA	131	5	3,82
TR61	ANTALYA	107	6	5,61
TR62	ADANA	79	7	8,86
TR63	HATAY	87	5	5,75
TR71	KIRIKKALE	32	3	9,38
TR72	KAYSERİ	70	3	4,29
TR81	ZONGULDAK	32	2	6,25
TR82	KASTAMONU	32	6	18,75
TR83	SAMSUN	86	6	6,98
TR90	TRABZON	70	3	4,29
TRA1	ERZURUM	74	3	4,05
TRA2	AĞRI	32	5	15,63
TRB1	MALATYA	50	2	4,00
TRB2	VAN	-	-	-
TRC1	GAZİANTEP	53	6	11,32
TRC2	ŞANLIURFA	85	7	8,24
TRC3	MARDİN	-	-	-
TOPLAM		2.164	206	9,52

Tablo 2, imar/imar ve bayındırlık komisyonları açısından incelendiğinde ise; İstanbul, Tekirdağ, Aydın, Manisa, Kocaeli, Konya, Kayseri, Zonguldak, Trabzon, Ağrı ve Şanlıurfa olmak üzere 11 belediye meclisinden bu komisyonlara kadın üye seçilmediği görülmektedir. Geri kalan belediyelerde ise yalnızca birer kadın üye imar/imar ve bayındırlık komisyonlarına seçilebilmiştir. Çalışma kapsamındaki belediyelerin imar/imar ve bayındırlık komisyonlarında toplam 156 üye bulunmakta olup, bunların yalnızca 11'i, toplam üye sayısına oranla ise yalnızca %7,05'i kadındır.

Tekirdağ, Balıkesir, Aydın, Manisa, Kocaeli, Konya, Antalya, Adana, Samsun, Trabzon, Erzurum ve Malatya belediye meclislerinde kurulan çevre ve sağlık komisyonlarında kadın üye bulunmadığı, Tablo 2'den görülmektedir. Söz konusu komisyonlarda en yüksek oranda üye sayısı %33,33 ile İzmir Büyükşehir Belediyesinde bulunmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesinde, Çevre ve Sağlık Komisyonu adı altında tek bir komisyon kurulması yerine, "Çevre, Yenilenebilir Enerji ve İklim Değişikliği Komisyonu" ile "Sağlık ve Salgın Hastalıklar Komisyonu" isimleri ile sekizer üyeli iki ayrı komisyon kurulmuş olup, tabloda bu komisyonlardaki üye sayılarının toplamı "Çevre ve Sağlık" sütununda gösterilmiştir. Bu nedenle ilgili komisyonun üye sayısı 16 olarak görünmektedir. Çalışma kapsamındaki belediyelerin çevre ve sağlık komisyonlarında toplam 144 üye bulunmakta olup, bu üyelerin yalnızca 10'u, oransal olarak ise yalnızca %6,94'ü kadındır.

Büyükşehir belediye meclislerinde kurulması zorunlu olan bir başka komisyon olan eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonları, kadın üyelerin sayı ve oran bakımından en yüksek düzeyde yer aldığı komisyonlardır. Tablo 2'de görüldüğü üzere; Tekirdağ, Balıkesir, Aydın, Manisa, Adana, Samsun ve Erzurum haricindeki büyükşehir belediyelerinin tamamında kurulan eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonlarında kadın üye bulunmaktadır. Söz konusu komisyonlardaki kadın üye oranının en yüksek olduğu yer ise, %42,86 ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesidir. Çevre ve sağlık komisyonuna benzer şekilde, İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi bünyesinde

de eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu adı altında tek bir komisyon kurulması yerine, sekizer üyeden oluşan "Gençlik ve Spor Komisyonu", "Eğitim Komisyonu" ile "Kültür ve Sanat Komisyonu" isimleri altında üç ayrı ihtisas komisyonu kurulmuştur. Aynı şekilde Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Meclisi bünyesinde de dokuzar üyeden oluşan "Kültür ve Eğitim Komisyonu" ile "Gençlik ve Spor Komisyonu" isimleri ile iki ayrı komisyon kurulmuştur. Aynı ayrı kurulan bu komisyonları üye sayıları toplamı, Tablo 2'de "Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor" sütunu altında gösterilmiştir. Söz konusu komisyonun çalışma kapsamındaki büyükşehir belediyeleri genelinde toplam üye sayısı 162 olup, bu üyelerin 22'si kadındır. Kadın üyelerin toplam üye sayısına oranı ise %13,58'dir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, büyükşehir belediyelerinde kurulması zorunlu olan komisyonlardan biri olan ulaşım komisyonu, çalışma kapsamındaki belediyeler açısından en düşük sayı ve oranda kadın üyenin bulunduğu komisyonlardır. İstanbul, Antalya, Samsun ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Meclislerinde kurulan ulaşım komisyonlarında birer kadın üye yer alırken, geri kalan büyükşehir belediyelerinin hiçbirinde bu komisyona kadın üye seçilmemiştir. Çalışma kapsamındaki belediye meclislerinde kurulan ulaşım komisyonlarının toplam üye sayısı 135 olup, bunlardan yalnızca 4'ü kadındır. Kadın üyelerin toplam komisyon üye sayısına oranı ise %2,96'dır.

Tablo 2, toplam komisyon üyelikleri açısından incelendiğinde ise; Tekirdağ ve Manisa Büyükşehir Belediyelerinde kurulan hiçbir komisyonda kadın üye bulunmadığı görülmektedir. Belediye meclislerinde kurulması zorunlu olan komisyonlarda bulunan kadın üyelerin toplam üye sayısına oranının en yüksek olduğu belediye ise, %40 ile Kastamonu Belediyesidir. Çalışma kapsamındaki belediye meclislerinde kurulması zorunlu olan komisyonlarda toplam 753 üye bulunmakta olup, bunların yalnızca 62'si kadındır. Çalışma kapsamındaki tüm komisyonlarda yer alan kadın üyelerin toplam üye sayısına oranı ise, %8,23'tür.

Tablo 2. Komisyonlarda Kadın Üye Sayı ve Oranları

		Plan ve Bütçe Komisyonu			İmar/İmar ve Bayındırlık			Çevre ve Sağlık			Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor			Ulaşım			Toplam Komisyon Üyeleri		
		Toplam	Kadın	Oran	Toplam	Kadın	Oran	Toplam	Kadın	Oran	Toplam	Kadın	Oran	Toplam	Kadın	Oran	Toplam	Kadın	Oran
TR10	İstanbul	8	1	12,50	8	0	0,00	16	3	18,75	24	8	33,33	8	1	12,50	64	13	20,31
TR21	Tekirdağ	9	0	0,00	9	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	39	0	0,00
TR22	Balıkesir	7	1	14,29	7	1	14,29	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	35	2	5,71
TR31	İzmir	9	2	22,22	9	1	11,11	9	3	33,33	9	3	33,33	9	0	0,00	45	9	20,00
TR32	Aydın	7	1	14,29	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	35	1	2,86
TR33	Manisa	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	35	0	0,00
TR41	Bursa	7	0	0,00	7	1	14,29	7	1	14,29	7	1	14,29	7	0	0,00	35	3	8,57
TR42	Kocaeli	7	2	28,57	7	0	0,00	7	0	0,00	7	3	42,86	7	0	0,00	35	5	14,29
TR51	Ankara	9	0	0,00	9	1	11,11	9	1	11,11	9	1	11,11	9	0	0,00	45	3	6,67
TR52	Konya	5	1	20,00	5	0	0,00	5	0	0,00	5	1	20,00	5	0	0,00	25	2	8,00
TR61	Antalya	9	0	0,00	9	1	11,11	9	0	0,00	9	1	11,11	9	1	11,11	45	3	6,67
TR62	Adana	9	1	11,11	9	1	11,11	9	0	0,00	9	0	0,00	9	0	0,00	45	2	4,44
TR63	Hatay	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TR71	Kırkkale	5	0	0,00	5	1	20,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	1	10,00
TR72	Kayseri	8	0	0,00	8	0	0,00	8	1	12,50	8	1	12,50	8	0	0,00	40	2	5,00
TR81	Zonguldak	5	1	20,00	5	0	0,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	1	10,00
TR82	Kastamonu	5	3	60,00	5	1	20,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	4	40,00
TR83	Samsun	9	0	0,00	9	1	11,11	9	0	0,00	9	0	0,00	9	1	11,11	45	2	4,44
TR90	Trabzon	5	0	0,00	5	0	0,00	5	0	0,00	5	1	20,00	5	0	0,00	25	1	4,00
TRA1	Erzurum	7	0	0,00	7	1	14,29	7	0	0,00	7	0	0,00	7	0	0,00	35	1	2,86
TRA2	Ağrı	3	1	33,33	3	0	0,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	16,67
TRB1	Malatya	7	1	14,29	7	1	14,29	7	0	0,00	8	1	12,50	6	0	0,00	35	3	8,57
TRB2	Van	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TRC1	Gaziantep	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TRC2	Şanlıurfa	9	0	0,00	9	0	0,00	9	1	11,11	18	1	5,56	9	1	11,11	54	3	5,56
TRC3	Mardin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM		156	15	9,62	156	11	7,05	144	10	6,94	162	22	13,58	135	4	2,96	753	62	8,23

6. SONUÇ

Belediye meclislerinde kurulması öngörülen ve üyeleri belediye meclislerince, kendi üyeleri arasından seçilerek belirlenen, yapısal ve işlevsel açıdan yerel katılım ve temsilin en önemli birimlerinden biri olarak kabul edilen ihtisas komisyonları; kadınların yerel karar organlarındaki temsili ve yerel siyasi kararların alınmasındaki rolü bakımından da büyük bir öneme sahiptir. İhtisas komisyonlarında kadın üyelerin varlığı ve oranı, eksik temsil veya yokluk sendromu açısından önemli bir göstergedir. Kadın üyelerin ihtisas komisyonlarında bulunma düzeyleri, kadın meclis üyelerinin meclis kararları üzerindeki etki düzeyini belirlemektedir.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, toplam nüfusa oranları neredeyse aynı olduğu halde, kadınların belediye meclislerinde aynı düzeyde temsil edilmediği görülmektedir. Nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların çalışma kapsamındaki belediye meclislerinin toplam üye sayısına oranı yalnızca %9,52'dir. Bu durum aynı şekilde ihtisas komisyonlarına da yansımakta, kurulan ihtisas komisyonlarındaki kadın üye oranı en fazla %13,58'e kadar çıkabilmektedir. Bu durum, yapılan düzenlemelere rağmen kadınların temsil ve kararlara katılım açısından olması gereken düzeye hala ulaşmadığını, belediye meclislerinde ve meclislerin kararları üzerinde etki sahibi olan ihtisas komisyonlarında erkek egemenliğinin devam ettiğini açıkça göstermektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler, kadınların yerel meclislere eşit katılımını sağlayacak farklı strateji ve politikalara olan ihtiyacı bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bunun sağlanması, kadın adayların sayısının artırılması ile birlikte, seçilebilecekleri sıralardan aday gösterilmelerini de gerektirmektedir. Seçilebilecekleri sıralardan aday gösterilmedikleri sürece, aday listelerinde kadın kotalarının bulunması da anlamsız hale gelmektedir. Bu nedenle tek başına cinsiyet kotalarının uygulanması yerine; kadın adayların güçlendirilmeleri ve erkek adaylar ile eşit şartlarda yarışabilir hale gelmeleri gerekmektedir. Eşit şartlarda bir yarış ise; eğitim düzeyi, ekonomik bağımsızlık, kariyer olanakları gibi koşullara bağlıdır. Bu bağlamda; kadınların eğitim

düzeylerinin yükselmesi, ekonomik bağımsızlıklarını sağlayabilmeleri ve bunun için de erkekler ile eşit düzeyde kariyer olanaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Tüm bunların sağlanması ise, toplumsal cinsiyet algılarının değişimine, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Aksi takdirde, kadın üyeler yalnızca meclislerin vitrinlerinde yer almaya devam edecek, yerel kararlar büyük oranda erkeklerin tercihleriyle şekillenecek ve kadınların temsil krizi derinleşerek devam edecektir.

KAYNAKÇA

AKSU, H. & KURTULUŞ, H. (2011). "Yerel Temsil ve Katılım Açısından Sivas Belediye Meclisi", *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 470, ss. 113-132.

ARIKBOĞA, E. (2019). "Belediye Meclislerinde Kadın Üyeler: 2014 Yerel Seçimlerinde Yükselişin ve Değişimin İzini Sürmek", *Aksaray Ü. İİBF Dergisi* 11(1), ss. 21-34.

AZAKLI, S. & ÖZGÜR, H. (2005). "Belediye Organları ve Organlar Arası İlişkiler: Başkan, Meclis ve Encümen", *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar -I: Reform*, Editörler: Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik, ss. 297-319.

ÇELİK, A. & ULUÇ, A. V. (2009). "Yerel Siyasette Temsil Üzerine Bir Çalışma: Şanlıurfa Örneği", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı:41, ss.215-231.

BULUT, Y. & TANIYICI, Ş. (2008). "Türkiye'de Belediye Meclis Üyelerinin Temsil Ediciliği: Erzincan Örneği", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:21, ss.171-194.

<https://ailevecalisma.gov.tr/media/6314/toplumsal-cinsiyet-e%C5%9Fitli%C4%9Fi-ulusal-eylem-plan%C4%B1-2008-2013.pdf>, (11.12.2020).

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planlari-2018-2023/>, (11.12.2020).

https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/file-name/charte_egalite_tr.pdf, (11.12.2020).

https://www.tbmm.gov.tr/komision/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf, (11.12.2020).

<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/gender-equality.html>, (11.12.2020).

<https://www.ysk.gov.tr/tr/haber/mahalli-i-CC%->

87dareler-genel-secimleri--kesin-secim-sonuclari/78052, (11.12.2020).

KAŞIKIRIK, A., DOKUZCAN, H., AKPINAR, İ.E. & KARAOĞLU, N. (2020). *2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bakmak. Kader Yayınları, İstanbul.*

KÖKEN, E. (2016). "Büyükşehir Belediye Meclisi", *Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi*, 65 (4), ss. 3511-3528.

OKTAY, TARKAN (2013). *Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Meclis Komisyonları: Marmara Bölgesi Örneği*. T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını: 2013.

ŞAKACI, B. K. (2009). "Yerel Yönetim Seçim Sistemi ve Öneriler Yöntemi", (Ed.) K. Görmez, M. Ökmen, *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları: Küresel, Bölgesel ve Yerel Perspektifler*, Beta, İstanbul.

TÜRELİ, N. & ÇAĞLAR N. (2010). "Yerel Yönetimde Kadın Temsili - Isparta İli Örneği", *SDÜ Vizyoner Dergisi*, C.2(1) s.16-40.

ULUSOY, A. & AKDEMİR, T. (2010). *Mahalli İdareler: Teori-Uygulama-Maliye, Seçkin Yayıncılık, Ankara.*

YILDIRIM, U., ÖNER, Ş., AKSU, H. VE TATLI, S. M. (2011). "Yerel Temsil ve Katılım Bağlamında Belediye Meclisleri: Kahramanmaraş ve Sivas Örnekleri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 8(15) ss. 507 – 530.

5216 Sayılı "Büyükşehir Belediye Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, (03.12.2020).

5393 Sayılı Belediye Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, (03.12.2020).